

KĀ PAREIZI NOFORMĒT JAUNUZŅĒMUMU UN DALĪBNIEKU LĪGUMUS?

10.2017.

<http://www.labsoflatvia.com/lv/zinas/ka-pareizi-noformet-jaunuznemumu-un-dalibnieku-ligumus>

Publicitātes foto

Korekti noformēti juridiskie dokumenti var atrisināt virkni problēmu. To noformēšana nešķiet svarīga līdz brīdim, kamēr rodas strīdi. ZAB 'Sorainen' zvērināts advokāts Jānis Bite stāsta, kam jāpievērš uzmanība, noformējot jaunuzņēmumu un dalībnieku līgumus.

Visi jaunuzņēmumi, kurus dibina vairāki dalībnieki, pēc savas ekonomiskās būtības ir kopuzņēmumi. Kopuzņēmuma viena no galvenajām pazīmēm ir interešu dažādība, kas pastāv vai laika gaitā var rasties starp kopuzņēmuma dalībniekiem un kas potenciāli var eskalēties strīdos. Prakse rāda, ka šādi strīdi starp dalībniekiem var nodarīt būtisku kaitējumu kopuzņēmuma ekonomiskajām interesēm vai ekstremālākajos gadījumos pat apdraudēt tā

turpmāku dzīvotspēju. **Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai šie dalībnieki apzinās iespējamo strīdu risku un jau laicīgi vienojas par galvenajiem sadarbības principiem**, tostarp par mehānismiem savstarpējo strīdu risināšanai.

Praksē šādu vienošanos ir ieteicams sastādīt rakstiska visaptveroša dalībnieku līguma formā. Tas ne tikai palīdzēs jaunuzņēmuma dalībniekiem precīzāk noformulēt savas vienošanās saturu, bet arī atvieglos pierādīšanas pienākumu strīda situācijās. Kvalitatīva dalībnieku līguma izstrāde saistīsies ar zināmām izmaksām, kas var nebūt ekonomiski pamatotas jaunuzņēmuma korporatīvās dzīves cikla sākotnējos posmos, kad pašiem dalībniekiem vēl var nebūt pārliecības par jaunuzņēmuma dzīvotspēju. Tādos gadījumos dalībnieki, iespējams, var iztikt ar vienkāršu rakstisku sadarbības pamatprincipu izklāstu vai mutisku vienošanos. Tomēr tiklīdz jaunuzņēmums ir pierādījis savu dzīvotspēju, dalībniekiem ir ieteicams pēc iespējas drīz atgriezties pie jautājuma par visaptveroša dalībnieku līguma noslēgšanu.

Kādi ir tipiskie jautājumi, kas tiek reglamentēti dalībnieku līgumos un par kuriem vajadzētu aizdomāties ikvienam jaunuzņēmuma dalībniekam? Praksē tie ir šādi:

Daļu sadalījums

Daļas jaunuzņēmumā tiek sadalītas starp dalībniekiem atbilstoši viņu veiktajam ieguldījumam. Tomēr, **apsverot iecerēto daļu sadalījumu, ir būtiski atcerēties, ka kapitālsabiedrībā dalībniekam piederošo daļu proporcionālais svars arī noteiks šī dalībnieka turpmāko ietekmi jaunuzņēmumā.** Kapitālsabiedrībās lēmumi tiek pieņemti ar balsstiesību vairākumu. Parasti lēmuma pieņemšanai nepieciešamais vairākums būs 50% + 1 balss, lai gan atsevišķām lēmumu kategorijām var būt nepieciešams arī lielāks balsu vairākums. Tas savukārt nozīmē, ka dalībniekam vai vairākiem saistītiem dalībniekiem kam pieder šāds daļu vairākums, parasti arī būs tiesības izlemt visus būtiskākos ar jaunuzņēmuma darbību saistītos jautājumus.

Daļu proporcionālais svars ir būtisks arī domājot par jaunuzņēmuma peļņu (vai likvidācijas kvotu, ja jaunuzņēmums tiek likvidēts), jo arī peļņa parasti tiks sadalīta starp dalībniekiem proporcionāli to dalībai jaunuzņēmuma pamatkapitālā.

Saprotams, ka pārāk liela vairākuma dalībnieka ietekme kapitālsabiedrībā ne vienmēr var būt pieņemama mazākumam, tāpēc praksē jaunsabiedrības dalībniekiem parasti nāksies meklēt kompromisus attiecīgi modificējot lēmumu pieņemšanas noteikumus. Tas ir iespējams, piemēram, paredzot, ka noteiktu lēmumu pieņemšanai ir nepieciešams īpašs vairākums ar

tādu aprēķinu, ka šādus lēmumus vairākumam nav iespējas pieņemt bez mazākuma līdzdalības, tādējādi faktiski palielinot mazākuma ietekmi jaunsabiedrībā. **Tāpat arī ir iespējams paredzēt, ka mazākumam ir veto tiesības attiecībā uz noteikta veida lēmumiem.**

Visbeidzot, apsverot vēlamo daļu sadalījumu, **ir vēlams īpaši izcelt situāciju, kad diviem dalībniekiem vai vairākiem saistītiem dalībniekiem ir vienāds (50/50%) daļu skaits.** Tas var šķist vilinošs kompromiss, jo ļauj dalībniekiem izvairīties no nepatīkamām pārrunām par to, kurš būs vairākumā, bet kurš - mazākumā, tomēr praksē šāds risinājums ir riskants. Pēc būtības tas nozīmē, ka jebkādi lēmumi dalībniekiem būs jāpieņem vienbalsīgi, kas strīdu gadījumā parasti nav iespējams, tādējādi apdraudot jaunuzņēmuma turpmāku dzīvotspēju.

Valdes sastāvs un kontroles mehānismi

Izvēloties jaunuzņēmuma valdes sastāvu, ir būtiski atcerēties, ka no juridiskā viedokļa kapitālsabiedrības valde ir nošķirta no jaunsabiedrības dalībniekiem un **tieši valde ir tā institūcija, kas atbild par jaunsabiedrības komercdarbību.** Un tikai valdei būs tiesības rīkoties ar jaunsabiedrības aktīviem un uzņemties tās vārdā saistības. Protams, praksē šāda nošķirtība ne vienmēr būs īsta, īpaši jaunuzņēmumos, kas atrodas sava korporatīvā dzīves cikla sākotnējos posmos, kad paši dalībnieki visbiežāk arī veiks valdes locekļu pienākumus, tomēr šai situācijai ir tendence mainīties uzņēmumam attīstoties, piemēram, piesaistot profesionālu vadību.

Ņemot vērā valdes plašās pilnvaras, **dalībniekiem ar lielu rūpību ir jāizvēlas valdes sastāvs**, kā arī jāatceras par atbilstošiem valdes kontroles mehānismiem. Tipiskākie praksē pielietotie kontroles mehānismi ir šādi:

- Savs pārstāvis jaunuzņēmuma valdē, paredzot kopīgas pārstāvības tiesības ar citiem valdes locekļiem. Tādējādi tiek panākts, ka valde nevar rīkoties bez attiecīgā pārstāvja ziņas.
- Prasība, ka noteiktas kategorijas lēmumus vai lēmumus virs noteiktas mantiskas vērtības valde var pieņemt tikai ar dalībnieku sapulces vai padomes, ja tāda ir izveidota, piekrišanas.

Tomēr, apsverot nepieciešamos valdes kontroles mehānismus, ir būtiski saglabāt jaunsabiedrības spēju joprojām efektīvi un dinamiski veikt savu komercdarbību un pārlietu strikti kontroles mehānismi var atstāt negatīvu ietekmi uz jaunsabiedrības ikdienas komercdarbību.

Noteikumi darījumiem ar daļām

Jaunuzņēmumos, kas tiek dibināti, kā kopuzņēmumi, esošo dalībnieku identitāte un savstarpējas attiecības bieži vien ir ļoti būtiskas, tāpēc ir ierasts, ka dalībnieki cenšas paredzēt zināmu kontroli pār esošo dalībnieku sastāvu attiecīgi ierobežojot dalībnieku tiesības brīvi atsavināt vai apgrūtināt savas daļas. Tipiskākie praksē pielietotie mehānismi ir šādi:

- Prasība, ka daļu atsavināšanai ir nepieciešama citu dalībnieku piekrišana.
- Dalībnieku pirmpirkuma tiesības iegādāties daļas, ja kāds cits dalībnieks tās vēlas atsavināt kādai trešajai personai.
- Līdzpirkšanas tiesības (*angliski – tag along rights*), ar ko tiek saprastas mazākuma tiesības pieprasīt, lai vairākums pārdod savas daļas tikai tad, ja vienlaicīgi tiek izpirkts arī mazākums, vai līdzpārdošanas tiesības (*angliski – drag along rights*), ar ko tiek saprastas vairākuma tiesības pieprasīt, lai mazākums pārdod savas daļas, ja tiek izpirkts vairākums.
- Dažāda veida opcijas, ar ko parasti tiek saprastas dalībnieku tiesības izpirkt citu dalībnieku daļās vai pārdot savas daļas citiem dalībniekiem, iestājoties noteiktiem nosacījumiem.